

KATILIMCI DEMOKRASİLERDE BASKI GRUPLARININ İŞLEV VE YÖNTEMLERİ

Eray ACAR¹

Öz

Geniş halk kitlelerin yönetime katılımı ve yönetim sürecinin aktörlerinin belirlenmesi ve yönetsel kararların alınması sürecine dahil edilmesi amacını taşıyan demokrasi ve bu anlayışa dayalı demokratik rejimler ülkeler ve kitleler için gerçekleştirilmek istenen bir idealdir. Totaliter ve otoriter rejimlerin tekçi, baskıcı, ifade ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayıcı, yönetimin belli bir kişi ya da grup/grupların elinde tutulması ve devam ettirilmesi anlayışına bir tür tepki olarak, çoğulcu ve katılımcı bir yapıya kavuşturulması ile idealize edilen demokrasilerin en önemli aktörleri arasında baskı grupları yer almaktadır. Bu çalışmada; temsil ettikleri kitlelerin çıkarlarını ve ülkülerini gerçekleştirmek üzere yönetsel karar verme mekanizmaları üzerinde değişik yöntemler ile baskı kurmak sureti ile faaliyette bulunan bu organizasyonların demokratik rejimlerde ne tür yöntemlerle, hangi tür işlev gördükleri kavramsal / teorik çerçevede literatür taraması ve durum analizi yöntemi ile ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Katılımcı Demokrasi, Baskı Grubu, Çıkar Grubu, Karar Verme, Baskı Yöntemleri.

JEL Kodları: D72, D73, H83.

FUNCTIONS AND METHODS OF PRESSURE GROUPS IN PARTICIPATORY DEMOCRACIES

Abstract

Democracy and democratic regimes based on this understanding, which aims to involve large masses of people in the administration and to identify the actors of the management process and to take administrative decisions, is an ideal for countries and masses. One of the most important actors of democracies idealized by the pluralist and participatory democracies of totalitarian and authoritarian regimes is monist, oppressive, restricting the freedom of expression and association, and a kind of reaction to the concept of holding and maintaining the administration in the hands of a certain person or group / groups. In this study; these organizations, which are operating by applying different methods on the managerial decision making mechanisms in order to realize the interests and ideals of the masses they represent, will be tried to be examined by the literature review and situation analysis method in the framework of conceptual / theoretical framework

Keywords: Participatory Democracy, Pressure Group, Interest Group, Decision Making, Pressure Methods.

JEL Codes: D72, D73, H83.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, eray.acar@dpu.edu.tr

Başvuru Tarihi (Received): 13.06.2018 **Kabul Tarihi** (Accepted): 26.06.2019

Giriş

Günümüz modern temsili demokrasilerinin en belirgin ayırt edici özelliği, özellikle gelişmiş ülkelerde uygulanan ve rol model olarak az gelişmiş ve geri kalmış ülkelere örnek gösterilen demokratik rejimlerde çoğulculuğa dayalı katılımcı bir model olarak benimsemiş olmalarıdır. Fransız devrimi ve sanayi devrimi ile egemenliğin geniş halk kitlelerine ait olduğu anlayışının tarihsel süreç içerisinde gittikçe yaygın bir anlayış olarak kabul edilmesi ile birlikte, halkın demokratik karar alma ve yönetim sürecine katılması bir hak olarak kabul edilmiş anayasalarda güvence altına alınmaya başlanmıştır. Yasal düzlemde bir hak olarak tanınan demokratik katılım sürecine dahil olmaya yönelik farklı bireysel ve grup düzeyinde katılım yöntemleri de zaman içerisinde farklı şekil ve görünümde uygulanmıştır.

Bireysel düzeyde katılım göstermenin yanı sıra, ortak çıkar ve menfaatler doğrultusunda bir araya gelmiş kişilerce oluşturulan, siyasal partiler, dernekler, vakıflar, sendikalar, çıkar grupları ve baskı grupları gibi topluluk organizasyonları vasıtası ile katılımda bulunmak karar verme mekanizmaları üzerinde daha yoğun ve istikrarlı bir faaliyet yürütülmesine olanak sağlamaktadır. İdeolojik, mesleki, kültürel, ekonomik yada benzeri ortak paydaları bulunan bireylerin ortak çıkarlarının iktidar veya karar verici mekanizmalar karşısında temsili ve gerçekleştirilmesi konusunda daha etkili bir yöntem olduğu kabul edilmiş bir gerçekliktir. Üye sayısı, mali olanaklar, temsil ettikleri kitle, ekonomik veya siyasi güçlerine göre etkinlikleri farklılıklar gösterse de baskı grupları günümüz demokrasilerinde sıklıkla karşımıza çıkan ve gözardı edilemeyecek dercede etkileme yöntemleri ve gücüne sahiptir.

Siyasetin hem çatışma hem de ironik bir şekilde uzlaşma yönü olduğu göz önünde bulundurulduğunda baskı grupları demokrasilerde katılımı sağlama aracı olmasının ötesinde iktidar ve karar vericiler ile hem çatışma hem de uzlaşmanın bir aktörü olarak temsil ettikleri kitleler adına bazen geçici bazen kalıcı nitelikte faaliyetleri ile bireylerin etkin bir siyasal ve yönetsel katılım gerçekleştirmelerine aracılık etmektedirler.

Farklı toplumsal kesimlerin siyasal ve yönetsel süreçlerde etkin bir şekilde temsiline sağlama işlevini yerine getiren baskı grupları plüralist bir demokratik toplumun müzakere ve pazarlık araçları olarak da görmek mümkündür. Gerek iktidar gerekse muhalefet partileri ile olan ilişkilerinde kendine has etkileme ve baskı yöntemleri kullanması (tehdit, para kullanımı, ikna vb) ve baskı grupları arasındaki güç farklılıkları nedeni ile her iktidar karşısındaki eşitsiz konumları nedeni ile demokrasi açısından sakıncalı olarak görülmelerine ilişkin bazı düşünceler olsa da, baskı gruplarının çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi anlayışının müttemmim cüz'ü (tamamlayıcı parçası) olduğu yönündeki görüşler ağır basmaktadır.

1. Katılımcı Demokrasi Kavramı

Katılımcı demokrasi, temsili demokratik sistemi gerekli kılan tüm koşulları dikkate alan ve temsil sisteminin işletilmesine yardımcı olan mekanizmaları kabul eden bir anlayış içinde doğrudan demokrasi talebini mümkün olan en üst düzeyde dile getirme, var olan demokratik yapıları daha çoğulcu ve katılımcı bir sisteme mümkün olduğunca yaklaştırma çabasıdır. Toplumsal kesimlerin karar alma ve müzakere süreçlerine dahil edilmesi anlamında tasvirî, demokrasi modelleri açısından katılımcı demokrasinin kabataslak bir görünümünü anlatmaktadır (Yaman, 2017).

Temsili Demokrasiyi salt temsilcilerin yönetilenler tarafından seçilmesi ve kendilerine toplum adına karar alma ve uygulama hakkının verilmesi biçimde kabul edilen anlayış ideal demokrasiye ulaşma bağlamında yetersiz kalmaktadır. Bu durum geniş halk kitlelerinin söz söyleme, müzakere etme ve karar verme rolünü siyasal temsilcilerin belirlenmesi sürecindeki “sadece oy verme” eylemi ile sınırlandırmayan, uygun ortamlarda kendi sorunlarını ve düşüncelerini özgürce dile getirme ve bunlara ilişkin çözümler üretme, uygulama süreçlerinde de yer alma imkânı tanıyan bir demokratik yönetim anlayışı düzlemine çıkmaktadır. Bu anlayış, paylaşımcı, çok aktörlü, çoğulcu ve sonunda katılımcı bir model ihtiyacı ile açıklanabilir. Demokrasi kavramının öncül odak noktası

olarak vatandaş katılımını öngören bu yeni modelin en önemli alamet-i farikası, katılıma ve katılımın farklı biçimlerine kazandıracığı demokratik niteliklerle bağlantılı olacaktır (Parry ve Moysen, 1994, İnan, 1998).

Son yıllarda üzerine çok konuşulan katılımcı demokrasi ise alışlagelen demokrasi kavramını, çeşitliliklere olanak veren bir rejim olarak tanımlamasıyla temsili demokrasiden ayrıldığını göstermektedir. Katılımcı demokrasinin ortaya çıkması ideal demokrasi kavramını yeniden gündeme getirmiştir.

Katılımcı demokrasilerde sadece politik kararların alınması aşamasında vatandaşların input(girdi) ve output (çıkıtı)ların oluşumuna iştirak etmesini değil, politik çıktılar üzerinde de belirleyici bir etkiye sahip olması idealini gerçekleştirilmeyi gerekli kılmaktadır. (Almond ve Verba, 1980). Katılımcı ve katılımcılığı teşvik eden biçimde bir demokrasi, bağımsız bir temel yokluğunda çatışmayı, müzakereyi, sürekli kendi çıkarlarına en uygun yasaları/kararları oluşturma süreci ve bağımlı bireyleri özgür vatandaşlara ve özel çıkarları da ortak kamusal iyilere dönüştürebilen politize olmuş bir toplumsal kitlenin mevcut olması sayesinde çözüme kavuşturur (Yaman, 2017).

1.2.Katılımcı Demokrasinin Unsurları

Kamunun ortak iyilerine ulaşmada kamuyu oluşturan birey ve grupların katılımcı demokrasinin birer unsuru oldukları gerçeğinden hareketle, bir takım sosyolojik, politik ve demografik ve kültürel unsurlarda bu katılımcı süreci destekleyici unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, topluma hakim olan siyasal kültürün demokratik bir nitelik taşıması ve değişim ve işbirliğine yatkın bir siyasal kültür sürecin işleyişini kolaylaştıracak ve sürece istikrar kazandıracaktır.

Bireyler arasında katılım konusunda eşitlik anlayışının hem zihinsel hem de kurumsal ve yasal olarak toplumda benimsenmiş olması, katılımcı demokrasinin içselleştirilmesine ve geniş kitlelere yayılmasına katkı sağlayacak bir diğer unsurdur. Aksi takdirde katılımcılık metazoriye dayanan ve spontane bir faaliyetten öte geçemeyecektir.

Demokratik ülkelerin vazgeçilmez unsuru olan siyasal partilerin, parti içi demokrasiye inanmışlık seviyeleri ve aktif katılımcı uygulamaları, bireylerin siyasal yaşama katılımları ve siyasallaşmaları konusunda hem bir eğitim kurumu, hem de toplumun mikro bir modeli olmalarını sağlayacak derecede önem arz etmektedir.

Bireyler ve grupların gerek yerel gerekse ulusal düzeyde katılım gerçekleştirebilmeleri için diğer bir önemli unsur da doğru bilgiye erişim kanalları ve alternatif bilgilenme kaynaklarının mevcudiyetidir. Demokratik rejimleri otoriter ve totaliter rejimlerden ayıran önemli bir kriter olarak bilgiye erişim ve ifade hürriyeti, katılımcı demokrasinin hedeflerine ulaşması noktasında bireylerin gereksinim duyduğu demokrasinin gerçek anlamda tabana yayılması ve kitlelerin katılımcı faaliyetlerde bulunmasının ön koşuludur.

Nihayet, katılımcı demokrasilerin varlık koşullarından sonuncusu ülkede sivil toplum kuruluşları, çıkar grupları ve baskı gruplarının mevcudiyeti ve bu organizasyonların teşvik edilmesidir. Özellikle sanayi devrimi sonrası yaygınlaşan temsili demokrasilerde, sadece temsilciler vasıtası ile halkın beklenti, görüş ve çıkarlarının gerçekleştirilmesi yerine temsil kabiliyetine haiz mesleki, ideolojik, kültürel vb. tabanda bir araya gelen bireylerin STK'lar, Baskı grupları ve çıkar grupları gibi toplumsal organizasyonlar vasıtası ile katılım gerçekleştirmesi genel kabul gören bir anlayış haline gelmiştir (Yaman, 2017).

2.Baskı Grubu Kavramı

Baskı grupları kuramı, soyut bir kavram olduğundan zamanımıza kadar değişik birçok tarifleri yapılmış ve farklı bakışlardan değerlendirilmiştir. Genel anlamda baskı gruplarının en büyük amacı siyasi iktidarı etkilemektir. Baskı grupları bir toplumun gerçek manada demokratik

büyümesinin gerçekleşmesi için gerekli olan birçok kişinin bir araya toplanmasıyla oluşan gruplara denilmektedir (Kitapçioğlu, 2013).

Baskı grupları, birden fazla şahısın beraber kullanabildiği, toplu hareket özgürlükleri, gruplarını geçici ya da devamlı kişilerden oluşturan ve şahısların yalnız başına gerçekleştiremedikleri idealleri hedef alan hareketlerdir. Bu hareketler örgütlü olmayan (gösteri, toplanma ve yürüyüş) ve örgütlü (dernek) toplu eylemler olarak iki gruba ayrılmaktadır (Kaboğlu, 2006).

Baskı grupları, seçim zamanlarında sonuçların ortaya çıkardığı olumsuzlukların giderilmesinde ve demokrasinin gelişmesinde büyük rol oynamaktadır. Mecliste temsil edilme imkânı bulamayan baskı grupları, dışardan baskı yaparak iktidar üzerinde sorunların giderilmesinde yardımcı olmaktadır (Canıklıoğlu, 2007).

Bu gruplar sürekli olduğu gibi geçicide olabilmektedir. Süreklilik arz eden gruplardan bazıları; sendikalar, dernekler ve siyasal kuruluşlardır. Toplu eylem gösterilerinin içeriğini kapsayan baskı grupları, demokratik halkın vazgeçilmeyen bir parçasını oluşturmaktadır (Kaboğlu, 2006).

Modern demokrasilerde halk, hükümete karşı söylemler, sorunları çözebilecek yeterlilikte ideolojik, ekonomik ve örgütsel bünyeye sahip olan, sosyal grupların bulunması ile mümkün olmaktadır. Gruplar, gerektiğinde siyasi yöntemleri tekrardan oluşturacak, sınırlayacak, değiştirecek kriz zamanlarında çözüm bulacak güce sahiptir (Bayhan, 2002).

2.1.Baskı Grupları Tipolojisi

Baskı gruplarını belirli kategorilere ayırmak oldukça güçtür. Çünkü, bir sınıflama söz konusu olduğunda, sınıflamaya dahil edilecek unsurların ortak özelliklerinin bulunması gerekir. Fakat baskı gruplarının ortak özellikleri zaman içinde değişim göstermektedir. Bu değişimde bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı ve ideolojik çekişmeler en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenlerden dolayı, baskı gruplarının tipolojileri tam bir yapıya oturtulamamıştır. Üzerinde tam bir anlaşmaya varılan bir tipoloji sınıflandırması yoktur. Baskı grupları konusunda yapılan her çalışmada herkes kendine göre bir tanımlama yapıp, sınıflama ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda baskı grupları ile ilgili yapılan tipoloji çalışmaları kadar tipoloji sınıflandırması çıkmıştır. Bu karmaşa göz önüne alınarak burada doktrinde daha önceden yapılmış tipoloji sınıflandırmaları daha sistematik bir şekilde aktarılmaya çalışılacaktır.

Tablo 1: *Baskı Grupları Tipolojisi*

İç yapısı bakımından baskı grupları	<ul style="list-style-type: none"> • Kitle Baskı Grupları • Kadro Baskı Grupları
Kurumsallaşmalarına göre baskı grupları	<ul style="list-style-type: none"> • Anomik Gruplar • Teşkilatlı Gruplar • Teşkilatsız Gruplar • Kurumsal Gruplar
Profesyonel Baskı Grupları	<ul style="list-style-type: none"> • İşveren Kuruluşları • İşçi Kuruluşları • Tarım Birlikleri
İdeolojik Baskı Grupları	<ul style="list-style-type: none"> • Dinsel Gruplar • Özel Amaçlı Gruplar • Fikir Dernekleri ve Kulüpler
Faaliyet Alanına Göre Baskı Grupları	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel • Ulusal • Uluslararası
Çalışma Alanlarına Göre Baskı Grupları	<ul style="list-style-type: none"> • Kamu Kesimine Yönelik Baskı Grupları • Özel Kesime Yönelik Baskı Grupları

Kaynak: (Ay, 2003; Thomas & Peter, 1993)

2.2. Baskı Grupları ve Çıkar Grupları Karşılaştırması

Baskı grupları, esas itibarıyla çoğulcu toplumu meydana getiren sosyal grupların bazı özellikler taşıyan bir türüdür. Nitekim, bu bakımdan bunlara bazen "Çıkar Grupları" da denilmektedir. Ancak hemen belirtelim ki, çıkar grupları ile baskı grupları eş anlamlı kavramlar değildir. Her çıkar grubu mutlaka bir baskı grubu demek değildir. Bu ikisi arasındaki fark bir davranış ve yöntem farklılığıdır. Bir çıkar grubu, ancak siyasal karar merkezleri üzerinde çeşitli yollardan sistemli bir etkileme faaliyetine giriştikleri zaman baskı grubu haline gelir. Bu durumda "etkileme" faktörü, baskı grubunu niteleyen temel faktör sayılmaktadır".

3. Çıkar Grupları Kavramı

Kavramı, ortak maddi veya manevi çıkarların etrafında toplanmış ve bu çıkarlar neticesinde uzmanlığı gerektirecek duruma göre örgütlenmiş, ortak çıkarlar çerçevesinde siyasi yönetimden taleplerde bulunmuş toplumsal gruplar olarak ifade edilmektedir. Maddi ve manevi çıkarlar doğrultusunda toplanmaları, uzmanlığı gerektiren bir grup oluşturmaları ve siyasi yönetimin maddi ve manevi yararları dâhilinde bazı taleplerinin bulunması çıkar gruplarının adlandırılmalarında belirtilen özelliklerdir. Bir grup sadece, toplumda belirli tutum ya da amaçlar doğrultusunda toplanarak çıkar grubunu oluşturmaktadır. Her grubu çıkar grubu olarak düşünülmemelidir. Örneğin belirli sayıda kızlar veya oğlan çocukları bir araya toplanarak bir "arkadaş grubu" oluşturur. Bu arkadaş gruplarını çıkar grubu namına tanımlamak veya aynı topraklarda doğmuş ve büyümüş insanların daha sonra başka şehirlerde bir araya geldiklerinde "hemşeri grubu" meydana getirmeleri de aynı şekilde "çıkarcı grubu" olarak nitelemek doğru değildir. Çıkar grubu terimini daha iyi anlayabilmek için kaynaklarda bulunan bazı tarif ve öğeleri vermek yarar sağlamaktadır. Çıkar gruplarının nitelemesine ilişkin siyaset bilimi kaynaklarında farklı yaklaşımların ortaya konulduğu görülmektedir. Siyaset bilimcileri, siyasal partilerle ve hatta tüm siyasi partileri kökünden etkileyen çıkar gruplarını kimi zaman değişik tanımlamalar arasında, kimi zaman da birbiriyle bağdaşan aynı tanımlamalar arasında bulundurmaktadırlar. Çıkar gruplarına ait yapılan tanımlamalarda birçok farklı temel noktaların bulunduğu görülmektedir (Aktan, vd., 2007).

Tablo 2: *Baskı Grupları ile Çıkar Gruplarının Özellikleri*

BASKI GRUPLARI	ÇIKAR GRUPLARI
Siyasi Karar Merkezlerine Etki Yaparlar	Siyasi Karar Merkezlerine Etkile me Yapamazlar
Devamlı ve Ortak Bir Çıkan Savunurlar	Devamlı ve Ortak Bir Çıkarları Her Zaman Yoktur
Şuurlu ve Teşkilatlıdır	Teşkilatlı Değillerdir
Organize Olmuşlardır - Disiplinlidirler	Organize Olmaları Güçtür Disiplin Yoktur
Demokratik Kitle örgütleridirler	Demokratik Kitle örgütleridir
Demokratik Katılımı Temin Ederler	Demokratik Katılımı Temin Ederler

Kaynak: (Ay, 1998, s.432)

Çıkar Grupları ile baskı grupları ayrımı konusunu anlatırken, bir hususu daha belirtmekte fayda zeli havardır. Bütün çıkar gruplarının birer baskı grubu olmadıkları daha önce açıklanmıştır. Bunun yanında, her baskı grubunun da mutlaka bir çıkar grubu olmayacağını da bilmemiz gerekir. Çünkü, baskı grupları içinde maddi çıkar peşinde olmayıp, sadece bir idealin, bir ülkenin gerçekleşmesini veya manevi değerlerin korunması gayesiyle çalışanları da vardır (Ay,1998).

4.Baskı Gruplarının Gücünü Belirleyen Faktörler

Baskı gruplarının siyasal iktidar ve karar verme mekanizmaları karşısında etkinliğini belirleyen bir takım unsurlar mevcuttur. Bu unsurlar örgütsel açıdan nicel veya niteliksel unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurları kısaca şu şekilde açıklayabiliriz (Ay, 1998);

Üye Sayısı: Baskı grupları temsil ettikleri toplumsal kesimlerden mümkün olduğunca fazla sayıda üye toplamaya çalışırlar. Zira üye sayıları arttıkça, üye sayısının verdiği güç ile daha etkili ve zorlayıcı bir ikna ve pazarlık kabiliyetine kavuşurlar. Özellikle demokratik rejimlerde siyasal iktidar için yapılan seçimlerde oy devşirmeye çalışan siyasal partiler açısından üye sayısı yüksek ve her bir üyesi seçmen potansiyeli olan bir baskı grubunun daha fazla önemseneyeceği bir gerçektir.

Mali Kaynaklar: Baskı grupları, hedeflerine ulaşmak için muhatap mekanizmalar ile giriştikleri ikna ve pazarlık sürecinde bir takım etkinliklerde bulunmak zorundadırlar. Yapılacak her etkinlik gerek (örgüt içi gerekse örgüt dışı) bir takım maliyet külfeti getirmektedir. İstikrarlı ve etkili bir baskılama süreci gerçekleştirilmesi ciddi manada bir mali kaynak gerektirir. Üye aidatları, bağışlar, yardımlar ve düzenlen gelir getirici faaliyetler sonucu elde edilecek mali kaynak miktarı arttıkça baskı gruplarının faaliyetlerinin başarı oranı da doğrusal olarak artmaktadır.

Organizasyon Yapısı: Baskı gruplarının Profesyonel bir örgütsel yapıya sahip olmaları, diğer baskı gruplarına göre daha etkin olmalarını sağlamaktadır. Hiyerarşik bir örgütsel yapıya sahip disiplinli baskı grupları kamuoyu karşısında bütüncül ve homojen bir görüntü ortaya çıkararak birlikte hareket edilmesini ve güvenilirliğine olan inancı arttıracaktır.

İlave olarak bir baskı grubunun coğrafi olarak örgüt ağı yerelden ulusal düzeye, hatta uluslararası düzeye doğru yaygınlaştıkça baskı grubunun etkinlik seviyesi de örgütlenme ağının genişliği doğrultusunda artacağını söylemek yanlış olmaz.

Temsil Ettikleri Kitlenin Sosyal Statüsü: Baskı gruplarının temsil ettiği grubun o toplumun kamuoyu açısından sahip olduğu saygınlık ve itibar seviyesi de diğer bir önemli faktördür. Baskı gruplarında yer alan kişilerin toplum nezdinde yüksek bir itibara sahip olması, bu grupların etkilerini arttıracaktır. Özellikle kamuoyu kanaat önderliği yapan ya da medya açısından itibar edilen aydın, bürokrat, tüccar, sanatçı, sporcu gibi vitrin üyeler baskı gruplarının iktidar ve karar verme mekanizmaları karşısında gücünü arttıracaktır.

Siyasal ve Yönetmel Özellikler: Baskı gruplarının özgürce kurulup faaliyette bulunabilecekleri en ideal rejim demokratik rejimlerdir. Bu nedenle, baskıcı rejimlerde baskı grupları ya çok etkisiz olacaktır ya da hiç mevcut olamayacaktır. Baskıcı rejimlerde baskı grupları mevcut olsa dahi bu durum onların birer uydu ya da güdümlü gruplar olduğu gerçeğini değiştirmez. İktidar ya da karar verme mekanizmaları baskıcı rejimlerde bu tür grupları kendi kontrolleri altında tutarak sistem dışına çıkılmasına izin vermeyecek bir şekilde dizayn edilmiştir.

Bir ülkede benimsenen hükümet sisteminin kuvvetler ayrılığı prensibine dayanması ve adem-i merkeziyetçi bir yapının bulunması da baskı gruplarının etkinliğini arttıracak önemli bir ayrıntıdır. Çünkü merkeziyetçi ve kuvvetler birliğine dayanan sistemlerde iktidar ve güç odakları, baskı grupları karşısında daha dirençli ve katı bir tutum sergileyecektir. Bu durum da baskı gruplarının etkinliğini zayıflatacaktır.

Liderlik: Baskı gruplarının lider ve yönetici kadrolarının sahip oldukları nitelikler, baskı grubunun temsil kabiliyeti ve başarı oranını doğrudan etkilemektedir. Özellikle, vizyoner, liyakatli, alanında uzmanlık seviyesinde bilgi sahibi, kamuoyu ve medya ilişkilerini yönetme / ikna becerisi yüksek, tecrübeli ve karizmatik bir liderin ya da yönetici kadrosunun bulunması baskı grupları için oldukça önemli ve arzu edilen bir durumdur.

4.1. Baskı Gruplarının İşlevleri

Baskı grupları ile siyasi partiler hiçbir şekilde birbirlerinin ikamesi ve rakibi değildir. Siyasi partiler ile baskı gruplarının demokratik siyasi sistemlerde aynı görevi yapmalarının yanında birbirlerini tamamlayan görevleri de yaptıkları görülmektedir (Graham, 1981).

4.1.1. İletişim İşlevi

İletişim kavramını sadece tek bir kavramla ifade etmek mümkün olmamakla beraber iletişim, bireyler arasında düşünce, duygu ve bilgi alışverişi yoluyla birbirlerini anlamasıyla ilgili bir süreç olarak ifade edilmektedir. Baskı grupları ile çıkar grupları, üyelerinin istekleri doğrultusunda düşünce, istek ve tercihlerini, siyasi iktidara, siyasal partilere, parlamentoya, kamuoyuna ve diğer kurum ve kuruluşlara bildirirler. Kamuoyunun diğer kesimleri ve kamu birimleri de baskı grubuna ait niyet, istek ve beklentilerini grubun liderleri önderliğinde yine grup üyelerine bildirmektedirler (Turan, 1986).

Baskı grupları kendi üyelerinin düşünce, istek, tercih ve çıkarlarını, siyasi iktidara, siyasal partilere, parlamentoya, kamuoyuna ve diğer kurum ve kuruluşlara tanıtmak, duyurmak ve bilhassa benimsetmek çabasına girmektedirler. Baskı grupları aynı zamanda tüm bu saydığımız birimlerden gelen bilgileri üyelerine iletmek kaydıyla her iki tarafında bilgilendirilmesini sağlamış olmaktadır. İletişim bağında, bireyler arasında karşılıklı bir eylem ya da işlem söz konusu olmaktadır. Birinci aşamada, baskı gruplarından siyasi sistemin kamuoyuna ve kurumlarına doğru bilgi aktarılır. İkinci aşamada ise, siyasi sistemin kamuoyundan ve kurumlarından baskı grubuna doğru bilgi gelir. Gelen bu bilgilerin grup üyelerine ulaştırılması sağlanır. Yorumlamaları tamamlanan bilgiler oradan tekrar ilgili birimlere aktarılır. Bu bir dinamik süreç olarak devam etmektedir (Saybaşı, 1995).

4.1.2. Meşrulaştırma İşlevi

Karl Marx'ın görüşüne göre ideoloji, meşrulaştırma işlevi görmüştür. İdeoloji terimine karşı eleştirel bir davranış sergileyen Karl Marx insanları yanlış öğrenmeye yönelten bir çeşit bilinçsiz ya da bilinçli düşünceler ve inançlar sistemi olduğunu söylemektedir. Karl Marx'a göre, iktidara sahip olan sınıfların tasarlamış olduğu bir takım ideolojiler mevcuttur. Bu ideolojiler, alt bölümlere verilen eşitsizlik ve sömürü şartlarını yine aynı biçimde alt bölümleri meşru ve doğal gösteren düşünce akımlarıdır (Kaya, 2004).

Baskı gruplarının demokratik siyasi sistemlerde etkinlik ve güçleri her geçen zamanda daha da arttığından; hükümette yer alanların, baskı grupları güçlerini aramaları gerekmektedir. Baskı gruplarının tutum ve görüşleri doğrultusunda halkoyu oluşturabilmeleri, siyasi iktidarların uygulamalarının başarı seviyesini belirli dozda etkileyebilmektedir. Sayıca fazla olan baskı grubu ile çıkar grubunun hükümeti denetlemesi; hükümetin yansız durumunda olan grupların istek ve görüşleri doğrultusunda davranması ve kendine ters gibi olan gruplarla işbirliği yapması sonucu siyasi hükümetin meşruiyet baskı grupları seviyesinde daha da fazla artmış olur (Kışlalı, 1987).

Tüm örgütte olduğu gibi gerek baskı grupları gerekse çıkar gruplarında olsun en temel ve oluş nedeni olan işlevi temsil işlevinin olmasıdır. Baskı grupları üyelerinin istek, tercih, tutum ve görüşlerini siyasi iktidar, bürokrasi, siyasal partiler, parlamento, kamuoyu, diğer kurum ve kuruluşları gözetiminde temsil etmektedirler (Buran, 1992).

4.1.3. Temsil İşlevi

Siyasal bilimciler tarafından çıkar grupları ve baskı grupları gibi terimleri birbirinin yerine kullanılsa da aralarında bir takım farklar bulunmaktadır. Bir baskı grubu zamanla çıkar grubu yerine kullanıldığı gibi bir çıkar grubu da baskı grubu haline gelebilmektedir. Zamanımızda çıkar gruplarının birçoğu baskı grubu şeklinde işlev yapmaktadır. Baskı gruplarını diğer çıkar gruplarından ve lobilerden ayıran bir takım özellikler bulunmaktadır. Örgütlü olmaları ve sadece belirli bir siyaseti temsil etmekle görevli kişileri yönlendirmek istemeleri ile bireyin üzerinde düzenli şekilde tecrübe kurma hedefinin olmayışıdır. Baskı gruplarını bu yönleriyle siyaseti etkilemeye yönelik çıkarları yönünde kararların verilmesi amacını taşıyan insan toplulukları olarak sayılmaktadır. Baskı gruplarının temel amacı zamanla iktidar olabilen bir siyasal parti olmak istemeleridir (Dursun, <http://sosyolojisi.com/baski-gurubu/492.html>).

4.1.4. Siyasal Toplumsallaştırmanın Arttırılması İşlevi

Siyasal toplumsallaşma; kişilerin siyasal sistemle ilgili davranış, görüş ve tutumların gelişmesidir. Siyasal kültürü meydana getiren inançların, değerlerin ve davranış biçimlerinin özümsemesi ve sürdürülebilmesini ifade etmektedir. Siyasal toplumsallaştırma da okul, aile, kitle iletişim araçları ve arkadaş grubu gibi gruplarla birlikte siyasi partilerde önemli işlevlerde bulunmaktadır (Dursun, 2006).

Demokratik düzenin olmadığı siyasi sistemde ve toplumlarda baskı gruplarının gereksiz ve zararlı oldukları yönünde görüşleri daha yaygın olarak görülmektedir. Baskı gruplarının bu şekilde düşünülmesinin temel önermelerindeki sebepleri şu şekilde sıralanabilir. Toplumsal huzuru kaçırdıkları, kendilerine haksız çıkarların sağlanmasına yol açtıkları, kaynakların adil dağılmasına neden oldukları, ahlaki bozuklukların oluşmasına neden oldukları ve siyasi gerilimi yükselttikleri şeklindedir. Baskı grupları için söylenen tüm bu görüşler öne çıkartıldığına gereksiz ve zararlı oldukları ifade edilebilir (Şener, 1996).

Baskı gruplarında bu durum, örgüt içi çalışmalarında görev almış olmak, topluluğa seslenmek, aday olmak, örgütün dışardaki örgütlerle, kurum ve kuruluşlarla ilişkilerinde vazife almış olmakla yapılabilir. Üyelerin bu durum zarfında kendilerine olan cesaretlerini, güvenlerini ve iştirak etme

yeteneklerini geliştirdiği gibi, onların siyasi yaşamda faydalanabilecekleri hazır bilgi ve maharetleri kazandırmış olurlar (Kalaycıoğlu, 1992).

4.2. Baskı Gruplarının Kullandıkları Yöntemler

4.2.1. Tehdit

Tehdit, baskı gruplarının elinde bulundurduğu bir baskı metodudur. Baskı grupları bazı tehdit yolları ile hedeflerine ulaşmak isteyebilirler. Daha çok kamu yöneticilerinin memleketlerde büyük otorite kuramadıkları durumlarda bu yola başvurumaktadırlar. Tüm bunların sonucunda grup yöneticileri isteklerini sert bir dil kullanarak açıkça söylemekten çekinmezler (Güzeliş, 1974).

Baskı gruplarının başka yöntemlerle yeterince etkileyici olmadıkları durumlarda tehdit ortaya çıkmaktadır. Tehdit yöntemi, güç kullanılmadan yasal tehditlerden (aleyhte imza toplamak, uyarı mektupları, medya üzerinden yapılan eleştiriler) yasadışı, güç kullanılarak yapılan tehditlere (şiddet tehditleri, gösteri ve suikast) kadar uzanabilmektedir. Yapılan bu davranış, mantıksız düşümenin yanında çaresizlik içinde hedefe karşı doğrudan yapılan yönelmedir. Baskı gruplarının yapmış olduğu bu yöntem özellikle yasaların veya kararların hazırlık aşamalarında ve mecliste görüşülme esnasında denedikleri görülmektedir. Yapılan bu tehditlere rağmen hala etkili olamazlarsa, kanunun ilanı sırasında ya da ilanından sonra baskılarını devam ettirmektedirler (Akçalı, 1995).

4.2.2. İkna

İkna yönteminin idarecilik makamı ülkenin, siyasi gücüne göre değişmektedir. Baskı grupları taleplerini bakanlara ve hükümet başkanına ileterek bunların ikna ya yönlendirmesini istenmektedir. İngiltere ve Türkiye gibi milletvekili sistemleri örnek olarak verilebilir. Bu sistemlerde partilerin ciddi “kanun tekliflerinin özellikle hükümetten gelmesi, iması, milletvekili üyelerini lobcilik için ilk amaç olmaktan kurtarmaktadır. Milletvekili üyelerinin lobcilik faaliyetlerden tamamen uzak kaldığı düşünülmemelidir. Her baskı grubunun temsilcileri devlet üyelerine kolay ulaşamayabilir. Kendilerine yardımda bulunacak milletvekillerinden aracılık yapmaları istenmektedir (Güzeliş, 1974).

İkna yönteminin amacı; etkilemek istediği taleplerin, konunun “haklı” olduğu durumunda inandırılması biçimidir. İkna yöntemiyle sorunlar objektif bir biçimde ele alınmaktadır. Uzmanlar aracılığıyla kurumlara raporlar, dosyalar verilmesi yapılan araştırmaların baskı grubunun “güvenilir” ve “ciddi” bir kuruluş olma isteği bulundurmaktadır. Baskı grupları özellikle ikna yönteminin başarı kazanması için menfaatlerini mümkün olduğunca kamu menfaatlerine yaklaştırmaya çalışmaktadır. İki menfaat arasında bir benzerlik olduğu görünümünü oluşturmaya çok özen göstermektedirler. Baskı grupları hedeflerine ulaşabilmek için pek çok araçlara sahip olmaktadır. Grupların çoğu, çok sayıdaki araçlarını hiçbir zaman bir kaçını dahi olsun bir arada kullanamazlar. Çok geniş bir araç kitlesine sahip grupların mevcudu fazla bulunmamaktadır (Pars, 1974).

İkna yönteminin temelinde, kendi ortak çıkarları için taleplerin haklılığı doğrultusunda inandırma faaliyetlerinde bulunmaktır. Yapılan bu çıkarlar sanki kamu çıkarlarıymış gibi gösterilmektedir. Baskı grupları, taleplerinin haklılığını göstermek ve ilgili kuruluşu ikna etmek amacıyla araştırmalar, raporlar, yayınlar, vb. metotlarla ciddi bir grup oldukları görüntüsünü vermeye ve ayrıca karşı tarafı iknaya zorlamaktadır. İkna yönteminde amaç, kanun tasarısının hazırlık aşamasında devreye girebilmektir. Devreye iki şekilde girilebilir, ya kanun tasarısı yetkililerce hazırlanır, görüşleri alınmak için ilgili gruplara verilir, ya da henüz tasarı aşamasında yetkililerle diyaloga geçilerek örgüt ilgilileri de kanunun yazılmasına katılırlar (Akad, 1976).

4.2.3. Baskı Aracı Olarak Para Kullanımı

Para bir etki aracı olarak birçok değişik yöntemlerde kullanılmaktadır. Genellikle mali sabotaj şeklinde isimlendirilen eylemlerdir. Vergilerin ödenmemesi veya zamanında ödenmemesi örnek olarak verilebilir. Daha büyük boyutta düşünülürse, sermayenin gruplarca toplu halde kullanılarak ekonomiye geçici krizler yaşatmasıdır. Yaşanılan bu krizler nedeniyle doğrudan hazine ve kamuoyunun etkilenmesiyle de hükümet zor durumda kalmaktadır. Bir diğeri ise, iktidarın işbirliği tekliflerini reddederek kendini ispat eden ve güçlü bir baskı metodu uygulayan mali sabotaj da grupların mali güçleriyle yakından alakalıdır. Grup yöneticilerinin Fransa'da üyelerine birkaç kez vergi vermeme konusunda telkin ettikleri bilinmektedir. Mevduatların çekilmesi de telkin edilerek, kamu kurumlarının parasal yönden zor durumda bırakılması hedeflenmektedir. Yapılan bu hareketi daha da ileriye götürerek icraya başvurulmasına ve vergi kontrollerinin yapılmasına apaçık karşı koymaktadırlar. Sabotaj hareketlerinin bir diğeri örnekleri de kiracıların oturdukları yerleri boşaltmamaları, köylerde bulunan hazine arazilerine sahip olmaları şeklinde örnek verilebilir (Ay, 1998).

Baskı grupları, hediye, örtülü para yardımı, parasız gezinti gibi hedeflerine ulaşabilmek için bölgede ya da ülkede alınan kararlarda üyelerinin faydasına taleplerini yansıtmaya gayretine girmektedirler. Baskı gruplarının uyguladığı metot ve yöntemleri Öztekin beş grup altında toplamaktadır. Parasal destek verme, inandırma, çalışmaların engellenmesi, tehdit ve doğrudan eylem. Baskı grupları bu yöntemlerini uygularken güçleri kadar etkili olmaktadır. Herhangi bir grubun eyleminin ölçülmesinde "istenilen hedefe ulaşıldı mı?" sorusuna verilen cevap baskı grubunun hedefine ulaşma seviyelerinin bir ölçütü olarak değerlendirilebilir (Yücekök, 1987).

4.2.4. Lobicilik Faaliyeti

Lobi kavramı günümüze kadar baskı grupları ile aynı anlamda kullanılmış bir kavramdır. Kelime anlamı bakımından lobi; koridor, hol olarak düşünülmelidir. Terim anlamı itibarıyla lobicilik; fayda, çıkar, menfaat sağlamak amacıyla bir araya gelen kişilerdir. Lobiciler Meclis koridorlarında, nüfusun bol olduğu çevrelerde, iletişimin sağlandığı durumlar karşısında çıkarıcı siyasi anlayışını aktif yapmaya çalışan kişilerin bir araya getirilmesiyle oluşan topluluk olarak ifade edilmektedir. Lobiciliği başka bir ifadeyle tanımlayacak olursak, çok taraflı ve farklı çıkar ile baskı gruplarınca yapılan, iktidarın işlevlerini etkilemeyi hedefleyen çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Bayramoğlu, 1985).

ABD gibi ülkelerde Lobicilik faaliyetleri baskı grupları aracılığıyla gerçekleştirilmekte olup, seçimlerde siyasi bir partinin tutulması, bir kanunun kabullenilmesi için yetkilileri inandırmaya yönelik hazırlanan belge ve raporların gönderilmesi, sözlü açıklamalar yapmak üzere kurul oluşturulması, bilgi ve birifing verilmesi ve olumlu düşünceler oluşturmaya çalışılması gibi faaliyetlerde bulunmaktadır (Hill, 2005).

4.2.5. Harekete Geçirilme

Özellikle Avrupa ülkelerinde devletin herhangi bir davranışını onaylamadığı bir durumda esnafın protesto amacıyla bütün kepenkleri kapatmaları yolu ile ekonomik düzenin bozulması durumu çok sık görülmektedir. Baskı gruplarının buna benzer durumlarını ülkemizde ve dış ülkelerde her zaman görüldüğü söylenebilir. İşçi açısından da aynı durum söz konusudur. İşçiler de isteklerinin gerçekleştirilmesi için zaman zaman böyle yöntemlere başvurumaktadırlar (Güzeliş, 1974).

4.2.6. Rüşvet

Rüşvet, yasal bir payın kanunda olmayan bir yöntemle zor kullanılarak yaptırılması olarak tarif edilmektedir. Rüşvet olgusunun geçmişi çok eskilere dayandığı belirtilmektedir. Bu konuya ilgi son zamanlarda daha da artmaktadır. Rüşvet aynı zamanda yasa dışı faaliyetlerden bir tanesidir. 1990'lı yıllarda politik ve ekonomik gelişmelerle rüşvetin daha çok yaygınlaştığı görülmektedir.

1960'lı yıllardan günümüze kadar devletin iktisadi alandaki artan rolü ve çoğu ülkede oluşan ekonomik büyümeler rüşvetin son yıllarda artmasına, bunun daha da yaygınlaşarak küresel bir boyut kazanmasına yol açtığı görülmektedir (Tanzi, 1998).

Baskı grupları propaganda ve haber araçlarına mali güçleri kadar sahip olmaktadır. Kimi ülkelerde işçi sendikaları hedeflerine ulaşmak için sosyalist partilere finansal yardımda bulunurlar. Kamu çalışanlarına “haraç”, “yüzde”, “komisyon”, adı altında doğrudan rüşvet verilmektedir. Doğrudan ya da iş yemekleri, bayram hediyeleri, yılbaşı hediyeleri, av partileri, yurt dışı seyahatleri gibi dolaylı bir şekilde para yardımında bulunulması rüşvetin bir başka çeşitleridir. Kamu çalışanının doğrudan göreve başlatılması bunlar içerisinde en ilerisi olanıdır. Halk diliyle söylemek gerekirse kamu çalışanını doğrudan satın almaktır. Baskı gruplarının hedeflerine ulaşabilmek için yönetenlerle direk finansal ilişkilere başlamaları, iki taraf içinde farklı bir tutum olarak görülemez (Ay, 1998).

Grupların kullanmış olduğu ikna yöntem araçlarından birini de rüşvet oluşturmaktadır. Çıkar grupları günümüzde partilere yapmış olduğu örtülü mali kaynaklarının çeşitliliğinin ve miktarının artması, rüşvet teriminin ayrı bir konu başlığı altında incelenmesini mecbur kılmaktadır. Çıkar grupları bürokratlara, hükümet üyelerine ve diğer personellerine rüşvet vererek grubun ortak çıkarlarını kollamaya, korumaya ve geliştirmeye çalışmaktadırlar. Çıkar grupları, yayın organları aracılığıyla grubun çıkarlarının korunması ve kamuoyunun grup çıkarları için bilgilendirmesinin sağlanması amacıyla rüşvet teklif etmektedirler. Çıkar grupları, karar alma sürecindeki etkinliğini artırmak için, siyasi partilere kapalı biçimde finansal yardımda bulunmakta veya bazı parlamenterlerle ilişkilerde bulunmaktadırlar. Buldukları bu ilişkiler çeşitli geziler, bilgi verme amacıyla düzenlenen broşürler ve politikacıların çocuklarının tüm okul masraflarını gidermek ve ziyafetler düzenlemek vb. şeklinde olabilmektedir. Uygulanan tüm bu teknikler kanuni baskı yoluyla rüşvet ile ikna arasındaki çerçevede kalmakta ve rüşvet olarak tanımlanmaktadır (Aktan ve Dileyici, 2001).

4.2.7. Boykot ve Gösteri Düzenleme

Baskı gruplarının normal yöntemlerle siyasi otoriteleri kurmayı başaramadıkları durumda daha etkili olan boykot ve gösteri gibi normal olmayan yöntemlere başvurmaktadır. Yöntemler içerisinde boykot ve grevler, gösteriler, kamusal etkinliklerin yasaklanması ve devam eden bir sürecin durdurulması söylenebilir. Lokavtlar ve grevler sadece siyasal amaçlı olmayabilir, tersine ekonomik nitelikli olabilir. Önemli olan burada siyasi sonuçları çıkarabilen ve yapısı gereği politik olan boykot ve grevlerdir. Özelleştirmeyi protesto etmeyi amaçlayan işçi sendikalarının grev yapmaları veya bir ülkenin ürününü boykot etmek gibi örnek verilebilir. Son zamanlarda benzine gelen zamlar karşısında taksicilerin kontak kapatmaları, esnafın kepenklerini kapatması, işlek caddeleri trafiğe kapatılması, satış yapmaması durumu gibi normal olmayan baskı durumları gözlenebilmektedir (Hill, 2005).

4.2.8. Kitle İletişim Yoluyla Dolaylı Etki ve Kamuoyunu Etkileme

Baskı gruplarının hedefleri doğrultusunda siyasal karar alma mekanizmasını ve güç odaklarını etkileme çabaları sırasında kamuoyunun da desteğini almaları etkinliklerini arttıracak önemli bir husustur. Küreselleşme ile birlikte gelişen teknolojilerin de kullanılması suretiyle, ulusal ve yerel düzeyde medya organları ile kurulacak sağlıklı ve verimli ilişkiler, baskı gruplarının kendileri doğru bilgi ve uygun zamanlama ile medya(yeni nesil medya ve geleneksel medya) nın mesaj iletim ve gündem oluşturma gücünü lehine çevirme imkânı sağlayacaktır. Birçok baskı grubu yasama organını etkilemek için önce kamuoyunun etkilenmesi gerektiğini bildiği için bu konuda ikili bir strateji izleyerek hem kamuoyunu hem de iktidarları eş zamanlı olarak etkilemeye çalışırlar.

4.3.Baskı Gruplarının Siyasal Partilerle ilişkileri

Baskı grupları ile siyasi parti ilişkilerine etki eden çeşitli faktörler vardır. Bu faktörler önemli ölçüde siyasi rejim ile yakından alakalıdır. Bu faktörler (Abadan, 1959);

-Partilerin sayısına

-Parti disiplinine

-Yürürlükte olan seçim sistemine, göre değişiklik arz etmektedir.

Benzer şekilde baskı gruplarının İktidarda bulunan parti veya partilerle olan ilişkisi, muhalefet partileri ile olan ilişkilerine göre farklılıklar göstermektedir.

4.3.1.Baskı Grupları-İktidar Partisi İlişkisi

Siyasi iktidarın unsurları olan hükümetler, meclisler. seçimle sorumlu mevkilere geçmiş siyaset adamları, kararların alınışında anayasal kurallar çerçevesinde ilişki kurmaktadır. Oysa, baskı grupları fiili bir güç olarak ortaya çıkmakta, gücü oranında normal siyasi güçlerin dışında, siyasi kararlarda etkili olabilmektedir (Çam,1981) ve alınan bu kararlar onlar için önem arz etmektedir. Siyasal iktidarın unsurlarına karşı baskı grupları çok hassas bir tutum içinde bulunmaktadır. Bunun sonucunda baskı grupları doğrudan veya dolaylı bir şekilde, genel nüfustaki sayılarına göre çok fazla bir oranda, siyasi mekanizmanın karar veren merkezlerine yerleşmiş durumdadırlar.

Bu yerleşme genellikle, parlamentoda, baskı gruplarının çıkarları aleyhine hareket etmeyecek temsilcilerden oluşmaktadır (Çam, 1966). Baskı grupları ile siyasi iktidar ilişkisinin geri cephesine bakıldığında bu ilişkinin daha seçim dönemlerinde başladığı görülmektedir. Seçim dönemlerinde partilerin gösterdiği adayların yapacağı seçim kampanyası büyük meblağlara varan masraflara ulaşmaktadır. Para ise, baskı gruplarında bulunduğu için, genellikle grup üyeleri tarafından uygun görülen şahısların listede yer almaları imkanı sağlanmaktadır. Bu yolla baskı gruplarının seçtirmiş olduğu parlamenter az değildir (Çam, 1966). Bunun örneklerine gerek batılı toplumlarda gerekse ülkemizde rastlamak mümkündür.

Çağdaş toplumun çoğulcu çerçevesi, iktidarın salt tek elde toplanmayıp geniş bir alana yayıldığını ve farklı örgütler içinde siyasetin oluşumuna katkıda bulunmaya çalıştığını, siyasal kararların alınması sırasında etkileme fonksiyonunu yerine getirmeye yönelik bir ortamın varlığını doğrulamaktadır. Bu nedenle, çoğulcu toplumdan yana olan siyaset sosyologları, iktidarı çeşitli gruplar ve çıkarlar arasında paylaşıırken aynı zamanda tek devlet yapısına da karşı çıkmış oluyordular. Böylelikle egemenliğin kaynağını oluşturduğu iktidarın tek bir yapıda ya da grupta toplandığı üstün güce sahip devlet modeli terk edilmiş oluyordu (Ay, 2003).

4.3.2.Baskı Gruplarının Diğer (Muhalefet) Partilerle İlişkisi

Baskı grupları ile siyasi parti ilişkileri her ülkenin siyasal kültürüne, yapısına ve parti sistemlerine göre değişik şekiller gösterir. Bunlar bazen, sadece belirli zamanlarda ve durumlarda ortaya çıkan geçici ilişkilerdir ki, bunların sürekliliği de söz konusu olabilir. Sürekli ilişkiler başlıca iki kategoriye ayrılırlar.

Birinci kategoride, siyasi parti ile baskı grubu arasındaki organik yapısal bir bağ vardır. Bu bağ, parti statüsünde açıkça ve resmen belirtilmiştir. (İngiliz işçi partisi ile işçi sendikaları gibi.)

İkinci kategoride, siyasal parti ile baskı grupları arasındaki organik bir bağ veya herhangi bir resmi ilişki yoktur. Bununla beraber, aralarında yarı açık-yarı gizli bir işbirliği, karşılıklı dayanışma görülür. Örneğin, batılı çoğulcu toplumlarda büyük sermaye gruplarının ve iş çevrelerinin sağcı partileri destekledikleri bilinen bir gerçektir. Buna karşılık işçi sendikaları da büyük çoğunlukla sol partilerle işbirliği halindedir (Kapani, 2012).

Öte yandan kadro partiler de dahil, hemen tüm çağdaş partiler baskı gruplarının yönetiminde etkin olmaya ya da partinin doğrultusunda bazı baskı grupları oluşturmaya çalışırlar. Bu durum, tüm baskı gruplarının partilerin bir uydusu ya da uzantısı oldukları anlamına gelmez. Dolaylı ya da dolaysız şekilde partilere tamamen entegre olmuş baskı grupları olduğu gibi, partilere karşı bağımsız baskı grupları da vardır. Geriye kalan baskı gruplarında ise bu ilişkiler derece derece az ya da çoktur (Kışlalı, 1990).

5. Baskı Gruplarının Demokrasiye Etkileri

Baskı gruplarının demokrasiye yapmış olduğu katkılar çoğu zaman tartışılmış, fakat üzerinde tam bir görüş birliği oluşmamış bir konudur.

Baskı gruplarını demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru gibi görenler olmasına rağmen, bu grupları demokrasiyi yozlaştıran ve tehlikeye sokan kurumlar olarak da görenler vardır (Daver, 1969). Bütün bu tartışmalara rağmen bir gerçek şudur ki, baskı grupları ister gelişmiş, ister az gelişmiş, ister kapitalist, ister sosyalist ülkelerde olsun, sosyal hayatın içinde yer almış kurumlardır. Baskı gruplarının genellikle özel çıkar sağladıkları gerekçesiyle faaliyetlerine pek hoş bakılmaz ve iyi karşılanmaz. Ancak, bazı grupların demokrasilerdeki yerleri iyi incelendiğinde, yararlı birtakım çalışmaları da yaptıkları görülmektedir.

Demokratik sistemin işleyişinde baskı gruplarının rolü sanıldığından da fazladır. Kamuoyunun aydınlanmasına yardımcı olmak, siyasal katılma kanallarını geliştirmek gibi fonksiyonları yanında, bazı baskı gruplarının temel hak ve hürriyetlerin korunmasında da aktif bir rol oynadıklarını unutmamak gerekir (Kapani, 2012).

Günümüz demokrasilerinde baskı gruplarının devreye gireceği demokrasilere yeni bir boyut kazandırmıştır. Çünkü baskı grupları birey ve devlet arasındaki boşluğu, yani mikro ve makro düzeyler arasını, sosyal grupları temsil eden "ortaboy" sosyolojik kurumlar olarak doldurmuşlardır. Böylece çağdaş demokrasinin, katılım boyutu, sosyal grupları temsil eden baskı grupları yoluyla genişletilmiştir (Ay, 2003).

Baskı gruplarının siyasi iktidar ile ilişkiye girmesi bu grupların önemini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle, maddi imkânları güçlü olan grupların çıkarları söz konusu olduğu zaman, siyasi iktidara baskı yaparak çıkarlarını maksimize edebilmektedirler. Bu grupların yapmış olduğu faaliyetler her zaman kamu çıkarına uygun olmamaktadır. Bu gibi durumlarda, yani güçlü baskı grupları ile güçsüz baskı grupları karşı karşıya geldiğinde, güçsüz grupları kollamak hükümete düşmektedir. Ancak iki baskı grubunun karşı karşıya gelmesi durumunda, bu duruma müdahale etmesi gereken hükümet, güçlü olan baskı grubunun baskısına karşı duramayabilir.

Baskı gruplarının bu etkinliğinin sakıncalar doğurduğu düşüncesine karşı, "karşılıklı kuvvet teorisi" ileri sürülmüştür. Bu fikre göre, grup çatışmalarının çoğu rakiple olduğuna göre, çelişik çıkarları temsil eden grupların çatışmaları, karşılıklı olarak birbirlerinin etkilerini giderir. Bu, bazı durumlarda gerçekleşebilir ve iki çelişik çıkar arasında uzlaştırıcı bir yol bulunabilir. Fakat, birçok durumda karşılıklı kuvvetlerin uzlaştırılması gerçekleşemez. Çünkü çıkarlardan biri teşkilatlı olmayabilir (Aybay, 1962).

Sonuçta, baskı gruplarının olumlu katkılarının yanında olumsuz yönleri de bulunmasına rağmen, demokrasinin katılımcılık özelliğini arttırması bakımından özellikle gelişmiş ülkelerde vazgeçilmez demokratik kitle örgütleri olarak önemli işlevler üstlenmektedirler (Ay, 2003).

6. Sonuç

Baskı grupları ve demokrasi arasındaki karşılıklı ilişki bir bağımlılık ilişkisi haline gelmiştir. Güçlü bir sivil toplum sayesinde baskı grupları daha etkili çalışabileceği gibi, benzer şekilde; baskı gruplarının özgürce ve etkili bir şekilde toplumsal kesimlerin talepleri için mücadele ettiği bir ortam demokrasilere güç ve istikrar katmaktadır. Dolayısıyla varılan nokta; inkâr edilemez

gerçeklik olarak, demokrasi ile baskı gruplarının çift yönlü ve birbirlerini gerektiren bir ilişkiye sahip olduklarıdır.

Baskı grupları, demokratik katılımcı rejimlerde devlet iktidarını kontrol/denetim, katılım düzeyini yükseltme, çıkarların taleplerin şekillendirilmesi ve eklenmesi, kutuplaşmaların yumuşatılması, demokratik tutumların geliştirilmesi, yeni siyasal liderlerin yetiştirilmesi- eğitilmesi, siyasal partilerin demokratikleştirilmesi, bilgiyi toplumun geniş kesimlerine yayma, yeni fikirlerin yayılmasını sağlama gibi ciddi roller üstlenmektedirler. Bu işlevleri sayesinde baskı grupları, baskıcı devlet iktidarına karşı muhalefeti örgütleyerek, demokratik olmayan rejimlerin meşruluğunu zayıflatarak, meşru zemine dönülmesi konusunda önemli bir itici güç haline gelerek demokratik istikrarın güvencesi haline gelmektedir.

Baskı grupları arasında mevcut olan güç eşitsizliği, rüşvet, tehdit, parayı bir şantaj aracı olarak kullanıp iknaya zorlama şeklinde kullandıkları bazı yöntemlerden dolayı demokrasi açısından bir tehdit ve yozlaşma unsuru olarak pejoratif bir şekilde gören bazı düşünceler olsa da, baskı gruplarının demokratik toplumlarda üstlenmiş oldukları olumlu roller daha tercih edilir seviyededir. Özellikle temsili demokrasilerin, salt temsilciler vasıtası ile egemenliğin kullanılması anlayışından, vatandaşların yönetime kendi inisiyatifleri vasıtası ile katılması ve bilinçli ve müzakereci bir toplumsal kitlenin oluşturulmasına yadsınamaz katkılar sağlamaktadır.

Kaynakça

- Abadan, N. (1959). Devlet idaresinde menfaat gruplarının rolü. *A.Ü. S.B.F. Dergisi*, 14(5), 233-248.
- Akçalı, N. (1995). *Siyaset bilimine giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Akad, M. (1976). *Baskı gruplarının siyasal iktidarla ilişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Aktan C. C., & Dileyici, D. (2007). *Modern politik iktisat: Kamu tercihi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Aktan C. C., & Dileyici, D. (2001). Kamu ekonomisinde karar alma ve oylama yöntemleri. *Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Dergisi*, 55-78.
- Aktan, C. C. vd. (2007). Siyasal karar alma sürecinde çıkar grupları içinde. C.C. Aktan ve Dilek Dileyici, *Modern politik iktisat: Kamu tercihi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Aktan, C. C. vd. (2007). *Çıkar grupları: Terminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Almond, G., & Verba S. (1980), *The civic culture revisited: An analytic study*. Boston: Little Brown.
- Ay, H. (2003). Yasal soygun çıkar grupları ve rant kollama C. C. AKTAN içinde, *Baskı gruplarının gücü ve siyasal karar alma sürecine etkisi*. İstanbul: Zaman Kitap, 185-229.
- Ay, H. (2003). Seçme konular. V. Serin içinde, *Ekonomi politikalarını oluşturmada baskı ve çıkar gruplarının rolü*. İstanbul: Alfa Yayınları, 417-499.
- Bayhan, V.(2002). Demokrasi ve sivil toplum örgütlerinin engelleri: Patronaj ve nepotizm. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 1-13.
- Bayramoğlu, N. N. (1985). *Amerika Birleşik Devletleri'nde lobi faaliyetleri*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü Yayınları.
- Buran, H. (1992). *Baskı ve çıkar grupları*. Yayımlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

- Canıklioğlu, D. M. (2007). *Sivil toplum ve Türkiye demokrasisindeki izdüşümleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çam, E. (1966). *Batı demokrasisinde siyasi iktidar ile iktisadi iktidar*. İstanbul: İ.Ü. Yayınları No: 1198, İ. F. No: 191.
- Çam, E. (1981). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: İ.Ü. Yayınları No: 2700.
- Daver, B. (1969). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Dođan Yayınevi.
- Dursun, D. Baskı Grubu, 27.3.2018 tarihinde <http://sosyolojisi.com/baski-gurubu/492.html> adresinden alındı.
- Dursun, D. (2006). *Siyaset bilimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Güzeliş, İ. (1974). *İdarede baskı grupları*. İstanbul: Yeni Matbaa.
- Hill, M. (2005). *The public policy process* (Fourth Edition). London: Pearson Education.
- Kaboğlu, İ. (2006). *Anayasa hukuku dersleri (genel esaslar)* (3. Baskı). İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Kalaycıoğlu, E. (1992). Toplumun gelişmesi gönüllü kuruluşları engelleyen zihniyeti aştı. *Görüş Dergisi*, 1.
- Kapani, M. (2012). *Politika bilimine giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Kaya, A. (2004). İdeolojiden ideolojiye yolculuk: düşünce bilimden kimlik bilime. *Dođu Batı Düşünce Dergisi*, 1-17.
- Kışlalı, A. T. (1990). *Siyaset bilimi (giriş)*. Ankara: İmge Yayınları.
- Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset bilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F.-B.Y.Y.O. Yayınları No: 9.
- Kitapçıoğlu, T. (2013). Baskı grupları ve demokrasi. *TBB Dergisi*, 106, 357-392.
- Pars, E. (1974). *Türkiye'de işveren sendikacılığı*. Ankara: A.Ü. SBF. Yayınları.
- Parry, G., & Moyser, G. (1994). Defining and measuring democracy. D. Beetham içinde *More participation, more democracy?*. London: Sage Publications.
- Saybaşı, K. (1995). *Siyaset biliminde temel yaklaşımlar*. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Şener, O. (1996). *Kamu ekonomisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Thomas, M. M., & Peter, M. (1993). *Schotten understanding politics ideas, institutions and issues*, (Third Edition). New York: Martin's Press.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal demokrasi, siyasal katılma, baskı grupları ve sendikalar*. İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Eğitim Dizisi-7.
- Wilson, G. K. (1981). *Interest groups in the United States*. Oxford: Clarendon Press.
- Yaman, F. T. (2017). Katılımcı demokrasi: Kapsam ve unsurlar. *Trakya Üniversitesi, İİBF Dergisi*. 6(2), 136 – 160.
- Yücekök, A. (1987). *Siyasetin toplumsal tabanı (siyaset sosyolojisi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 565.